Uloga poljoprivrede Republike Hrvatske u europskom kontekstu

Jukić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:272745

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Repository / Repozitorij:

Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek - Repository of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Josipa Jukić, apsolvent

Diplomski studij: Agroekonomika

ULOGA POLJOPRIVREDE REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKOM KONTEKSTU

Diplomski rad

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Josipa Jukić, apsolvent

Diplomski studij: Agroekonomika

ULOGA POLJOPRIVREDE REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKOM KONTEKSTU

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. doc.dr.sc. Igor Kralik, predsjednik
2. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. izv.prof. Ružica Lončarić, član
4. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, zamjenski član

Osijek, 2016.

Sadržaj:

1. UVOD 1
2. MATERIJAL I METODE 2
   2.1. CILJ RADA 2
   2.2. HIPOTEZE 3
   2.3. IZVORI PODATAKA 3
3. EKONOMIKA POLJOPRIVREDE 4
   3.1. ZNAČAJ, ZADAĆE I CILJEVI POLJOPRIVREDE 4
   3.2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA U RH 6
      3.2.1. STOČARSTVO 6
      3.2.2. RATARSTVO 7
      3.2.3. VOĆARSTVO 9
4. POLJOPRIVREDNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE 11
   4.1. POLJOPRIVREDNA STRATEGIJA REPBULIKE HRVATSKE 12
   4.2. PROGRAM RURALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE 12
5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE 16
   5.1. IZRAVNA PLAĆANJA U OKVIRU ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU 19
6. REZULTATI I RASPRAVA 22
   6.1. USPOREDBA POLJOPRIVREDE REPUBLIKE HRVATSKE S DRUGIM EUROPSKIM ZEMLJAMA 22
   6.2. POLJOPRIVREDA NJEMAČKE – UZOR ZA EUROPSKU UNIJU 29
   6.3. POLJOPRIVREDA POLJSKE 30
      6.3.1. USPOREDBA POLJSKE I HRVATSKE 32
7. ZAKLJUČAK 35
8. POPIS LITERATURE 37
9. SAŽETAK 39
10. SUMMARY 40
11. POPIS TABELA I GRAFIKONA 41

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA 42

BASIC DOCUMENTATION CARD 43

1. UVOD

Glavni predmet istraživanja ovog diplomskog rada je uloga poljoprivrede Republike Hrvatske u europskom kontekstu te komparacija Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije sa dosadašnjom poljoprivrednom politikom Republike Hrvatske. U radu će se također komparirati poljoprivreda Hrvatske sa poljoprivredom Njemačke i Poljske, zemljama koje slove kao uzor EU.

Poljoprivredna politika Republike Hrvatske zadnjih je godina doživjela snažne transformacije. U početku je bila većinom orijentirana na razvoj tržišta i politiku cijena, dok zadnjih par godina sve više se ulaže u unapređenje strukture poljoprivrede i ruralnog razvoja. Temeljni je cilj ovoga rada metodom komparacije i sinteze dobiti egzaktniji uvid u ulogu poljoprivrede Republike Hrvatske u europskom kontekstu.

Diplomski rad se uz uvod i zaključak sastoji od pet poglavlja. U drugom dijelu rada opisuje se cilj, određuju hipoteze i konstatiraju izvori podataka koji će biti potrebni. Treći dio rada bavi se teorijskim aspektom poljoprivrede, pri čemu se određuje značaj, zadaće i ciljevi poljoprivrede te svrha poljoprivredne proizvodnje kroz tri djelatnosti (stočarstvo, ratarstvo i voćarstvo). Četvrti dio predstavlja poljoprivrednu politiku Republike Hrvatske koja se nakon toga referira na Zajedničku poljoprivrednu politiku Europske unije. U zadnjem dijelu vrši se komparacija između poljoprivrednih politika te se dokazuju ranije postavljene hipoteze.

2. MATERIJAL I METODE

Glavni predmet istraživanja ovog rada je uloga poljoprivrede Republike Hrvatske u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije te njena komparacija sa zemljama EU koje slove kao uzor, bazirajući se prvenstveno na Njemačku i Poljsku. U cilju prihvaćanja ili odbacivanja postavljenih hipoteza primijeniti će se niz metoda. Statističke i matematičke metode, poput prosječnih veličina, prosječne proizvodnje, udjela i sl. koristiti će se u prikazivanju kretanja poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Metodom komparacije usporedit će se rezultati prijašnjih istraživanja s rezultatima istraživanja u ovom radu.

Pored opisanih znanstveno-istraživačkih metoda koje će se primijeniti u svrhu dokazivanja hipoteza, u radu će se koristiti i druge metode. A to uključuje deduktivno-logički pristup kojim će se povezati ključni dosadašnji teorijski i empirijski rezultati. Te ćemo na kraju zaključak prikazati metodom sinteze. Istraživanje će u konačnici pokušati odgovoriti na pitanje je li sektor poljoprivrede prosperirao ulaskom Hrvatske u Europsku uniju te utvrditi na koji način Zajednička poljoprivredna politika doprinosi razvoju domaće politike te gdje bi je mogla kočiti.

2.1. CILJ RADA

Temeljni je cilj rada metodom komparacije i sinteze dobiti egzaktniji uvid u ulogu poljoprivrede u Republici Hrvatskoj u europskom kontekstu, kroz najzastupljenije oblike poljoprivrede u Hrvatskoj, to su ratarstvo, stočarstvo i voćarstvo. Zatim će se usporediti poljoprivreda Republike Hrvatske i drugih zemalja članica Europske unije Njemačke i Poljske.

2.2. HIPOTEZE

U radu su postavljene tri hipoteze:

1. Poljoprivredna proizvodnja u Republici Hrvatskoj zbog neodgovarajuće gospodarske situacije znatno zaostaje za drugim zemljama Europske unije (Njemačka, Poljska).

2. Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji donijelo je još veće mogućnosti subvencioniranja u poljoprivredi.

3. Ulazak Hrvatske u Europsku uniju značajno je utjecao na obiteljska poljoprivredna gospodarstva.

2.3. IZVORI PODATAKA

Za potrebu izrade ovoga rada korišteni su podaci iz stručne literature koja se odnosi na poljoprivredu Republike Hrvatske, hrvatsko gospodarstvo, ruralni turizam, ali i poljoprivredu ostalih zemalja, članica Europske unije. Podaci su korišteni i sa službenih internetskih stranica kao što su: Ministarstvo poljoprivrede, Državni zavod za statistiku, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju te je korišten Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

3. EKONOMIKA POLJOPRIVREDE

Ekonomika poljoprivrede proučava vanjske i unutarnje čimbenike vezane za proizvodnju, korištenje prirodnog bogatstva, poljoprivredno stanovništvo, ulogu države i sl. Ona proučava razvoj poljoprivredne proizvodnje. Čimbenici koji djeluju na njen razvoj grupirani su u dvije skupine:

- Prirodni uvjeti (zemljište, klima, voda i dr.)
- Ekonomski uvjeti (cijene, radna snaga, kapital, krediti, tržište i dr.)

3.1. ZNAČAJ, ZADAĆE I CILJEVI POLJOPRIVREDE

Kisić (2014.)[1] konstatira da je poljoprivreda stara koliko i povijest ljudske civilizacije. U svom dosadašnjem razvoju poljoprivreda je prošla nekoliko stadija razvoja:

- prvi stadij bio je predagrikulturno doba koje započinje prije otprilike 3 milijuna godina sakupljanjem hrane, lovom i ribolovom.
- sljedeći stadij je agrikulturno doba koje započinje oko 10.000 godina pr.Kr.; karakterizira ga s jedne strane početak obrade tla, a s druge strane to što čovjek napušta nomadski i počinje sa sjedilačkim načinom života.
- agroindustrijsko doba započinje čovjekovim shvaćanjem da dodavanjem kemikalija u tlo povećava prinos uzgajanih biljaka

Nakon ovih stadija poljoprivredno gospodarstvo prvi put gubi samodostatnost i počinje ovisiti o unosima izvan gospodarstva. U tome trenutku u razvoju ljudske civilizacije počinju se stvarati viškovi poljoprivrednih proizvoda s jedne strane te započinju problemi u okolišu uzrokovani pretjeranom upotrebom agrokemikalija u poljoprivredi, s druge strane.

Važnost uzgoja biljaka i životinja pokazuje činjenica da su ljudi od prapovijesti biljke ili životinje posvećivali pojedinim božanstvima i na taj način odali zahvalnost i štovanje. Cjelokupni poljoprivredni uzgoj dijeli se prema prirodi i podrijetlu na

[1] Kisić, Ivica. Uvod u ekološku poljoprivredu, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014., str. 7

bilinogojstvo i stočarstvo. Njihova je veza neraskidiva jer produkti biljne proizvodnje služe, između ostaloga, kao sirovina ili hrana u stočarstvu, a zatim se u životinjskom organizmu prerađuju i transformiraju u proizvode veće vrijednosti.[2]

Godina	Udio (%) poljoprivrednika u ukupnom stanovništvu	Aktivni poljoprivrednici (kao % ukupnog stanovništva)	BDP iz poljoprivrede (kao % ukupnog)	Udio poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu (%)	Udio poljoprivrednih proizvoda u ukupnom uvozu (%)
1953.	56,4	64,8	23,5	-	-
1961.	43,9	50,2	16,8	19,4	12,0
1971.	29,1	35,5	15,4	18,3	9,1
1981.	15,2	20,9	10,1	11,4	9,5
1991.	9,1	12,6	9,6	9,0	11,6
2001.	5,5	8,5	7,1	11,7	9,1
2007.	-	-	6,0	10,8	8,9

Tablica 1. Pokazatelji značenja poljoprivrede u Republike Hrvatske (1953.-2007.)

Izvor: Grahovac, 2005.; Ekonomika poljoprivrede

Najvažnija zadaća poljoprivrede je prehraniti domaće stanovništvo, zatim opskrbiti industriju sirovinama poljoprivrednog podrijetla kao što su proizvodnja prehrambenih proizvoda, stočne hrane i sl. Treća zadaća je postojanje izvozne funkcije odnosno nastojanje da se izvozom ostvari što veći devizni priljev. Kada je riječ o ciljevima koje poljoprivreda nastoji ostvariti potrebno je znati da je opći ekonomski cilj gotovo sličan u svim zemljama s tržišnim gospodarstvom. On se kod nas gdje ponuda zaostaje za potražnjom nastoji ostvariti dinamiziranjem rasta poljoprivredne proizvodnje. Iako, pojedine razvijene zemlje stimuliraju svoje poljoprivrednike da ograničavaju ili smanjuju proizvodnju pojedinih proizvoda. Držanje velikih zaliha izaziva visoke troškove kao i pad cijena. Uz rast ponude iz domaće proizvodnje, potrebno je istodobno poticati i takve

[2] Isto, str.11

promjene u njezinoj strukturi koje bi bile što više usklađene sa strukturom potražnje. Prvenstveno potrebno je pratiti zahtjeve tržišta te prema njima kreirati i ponudu.[3]

3.2. POLJOPRIVREDNA PROIZVODNJA U RH

3.2.1. STOČARSTVO

Stočarstvo je jedna od primarnih djelatnosti kojom se ljudi bave već tisućama godina, a podrazumijeva uzgoj sitne i krupne stoke u svrhu proizvodnje hrane i raznih sirovina, kao što su koža i vuna za daljnju preradbu. Stočarstvo se danas definira kao grana poljoprivrede, a po sastavu najvažniji su govedarstvo, svinjogojstvo i peradarstvo, ovčarstvo, kozarstvo.

Stočarska proizvodnja započela je približno prije 10 000 god. udomaćivanjem ovce i koze. Ukupno je udomaćeno oko 30 vrsta životinja, od kojih su gospodarski najvažnije goveda, svinje, kokoši, pure i ovce. Glavna je značajka razvijenosti stočarstva činjenica da neka zemlja vlastitom proizvodnjom podmiruje potrebe svojega stanovništva, a viškove izvozi jer je konkurentna u cijeni i kakvoći proizvoda. Međutim, uspješne su i one zemlje koje su stvorile poznate stočarske proizvode pa uvozom sirovina takve proizvode mogu prodati na stranim tržištima. Najuspješnija je takva zemlja Italija. Takve promjene dogodile su se ponajprije u najrazvijenijim zemljama, u kojima se stočarska proizvodnja povećava uz smanjenje broja grla stoke. Kako u razvijenim zemljama, u pravilu, stagnira broj stanovnika, a potrošnja stočarskih proizvoda već je bila dosegnula maksimum ili malo raste, te zemlje imaju velike viškove stočarskih proizvoda pa su, uz smanjenje broja životinja, od uvoznika postale njihovi izvoznici.[4]

[3] Grahovac, Petar. Razvitak poljoprivrede u Hrvatskoj, vlastita naklada, Zagreb, 2000. str. 66
[4] Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL adresa: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58195

	Goveda	Svinje	Ovce	Perad
Godina	Tisuće '000			
2010.	444	1 231	630	9 470
2011.	446	1 233	639	9 523
2012.	452	1 182	679	10 161
2013.	442	1 110	620	9 307
2014.	441	1 156	605	10 317

Tablica 2. Prikaz stanja stočarske proizvodnje u razdoblju od 2010.-2014.

Izvor: Poljoprivredna proizvodnja u 2014., Državni zavod za statistiku RH, Zagreb 2015.[5]

Stočarska proizvodnja ima važnu ulogu u poljoprivrednoj djelatnosti Republike Hrvatske s udjelom od 31,7% u vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje.

3.2.2. RATARSTVO

Ratarstvo je poljoprivredna grana biljne proizvodnje i znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem kulturnih biljaka i njihova uzgoja. Kulturne biljke koje su predmet ratarstva uzgajaju se na oranicama, livadama i pašnjacima. Značenje ratarstva sastoji se u tome što su proizvodi ratarstva osnova u prehrani ljudi i stoke i predstavljaju sirovinu za prehrambenu i laku industriju. Kao znanstvena disciplina ratarstvo se dijeli u 2 osnovne grane: opće i specijalno ratarstvo. Opće ratarstvo bavi se uređenjem zemljišta za visoku i rentabilnu proizvodnju, proučavanjem sustava biljne proizvodnje i obrade tla. Specijalno je ratarstvo sintetska disciplina i obuhvaća širok krug problema. Ono proučava principe zemljopisne rasprostranjenosti i rajonizaciju ratarskih kultura, istražuje njihove botaničke, biološke i ekološke karakteristike.

Osnovno sredstvo proizvodnje i istodobno objekt rada u ratarstvu su tlo i biljka. U ratarstvu je jasno izražen sezonski karakter biljne proizvodnje, koji je uvjetovan

[5] Poljoprivredna proizvodnja u 2014. Statistička izvješća.
URL aadresa: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1533.pdf

neravnomjernim pritjecanjem Sunčeve energije tijekom godine i biologijom uzgajane biljke. Ratarsku proizvodnju obilježava znatna razlika između trajanja proizvodnje (vegetacije) i trajanja radova u proizvodnji. Npr. uzgoj pšenice u našim uvjetima traje oko 250 dana, a izvođenje svih agrotehničkih radova u proizvodnji pšenice ne traje dulje od 30 dana. Ovisno o zemljišnim i klimatskim uvjetima, u svijetu su se razvili različiti oblici ratarstva. Npr. u umjerenom pojasu u područjima s dovoljno vlage – stabilno ratarstvo; u sušnim područjima – ratarstvo s natapanjem; u vlažnim suptropskim i trop. područjima – ratarstvo koje neprekidno traje tijekom cijele godine, te daje 2 do 3 žetve godišnje, ili tijekom dviju godina. U Hrvatskoj se uglavnom provodi stabilno ratarstvo, i to u nizinskim područjima.[6]

	2014.	2015.	Indeksi 2014. - 2015.
	Tis. ha *'000 ha*		
Pšenica	158	135	85
Kukuruz	262	280	107
Soja	50	70	140
Uljana repica	25	20	80
Suncokret	41	39	95
Šećerna repa	22	17	77
Krumpir	10	10	100

Tablica 3. Prikaz važnijih usjeva u 2014. i 2015. godini

Izvor: Državni zavod za statistiku RH. Rane procjene površina važnijih usjeva u 2015., srpanj 2015.[7]

U strukturi proizvodnje žitarica dominantno mjesto ima kukuruz. U 2014. godini u ukupnoj površini žitarica, iskazano količinski, kukuruz čini udio od 46,12%, slijedi pšenica s udjelom od 27,81%, soja s 8,80%, uljana repica s 4,40% itd. U 2015. godini se vidi

[6] Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL adresa: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=51921
[7] Državni zavod za statistiku.
URL adresa: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/01-01-15_01_2015.htm

pomak, kukuruz raste na 49,03%, dok pšenica opada sve do 23,64%, a ostale žitarice variraju gore ili dolje sa 1 - 2%. Republika Hrvatska je samodostatna proizvodnjom žitarica naročito običnom pšenicom, kukuruzom, sojom, zobi, osim u godinama s izrazito nepovoljnim klimatskim uvjetima.

3.2.3. VOĆARSTVO

Voćarstvo je grana poljoprivrede koja se bavi uzgojem voćaka te proizvodnjom i doradbom (čuvanjem i pripremom za tržište) voća. To je primijenjena agrobiološka znanstvena disciplina (pomologija), koja proučava biološke, ekološke, tehničke i ekonomske aspekte proizvodnje voća. Posebna je pozornost na proučavanju fiziologije hranidbe, razmnožavanja, rasta i rodnosti voćaka, ovisno o pomotehnici i agrotehnici uz različite ekološke uvjete proizvodnoga prostora, oplemenjivanju voćaka i proučavanju skladišne sposobnosti i kvalitete plodova pojedinih sorti voćaka. Uzgojem voćaka ljudi su se bavili od davnine. Najprije su voćke bile uzgajane kao pojedinačna stabla, a poslije su podizani i voćnjaci.[8]

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
	TONA				
Jabuke	106 865	112 931	44 765	128 211	102 335
Kruške	8 715	8 929	3 454	6 293	4 303
Breskve i nektarine	8 914	11 824	6 130	5 944	5 223
Višnje	6 781	10 739	5 971	9 718	10 916
Trešnje	5 283	6 241	4 854	6 046	1 552
Šljive	40 901	36 919	15 047	39 262	8 088
Smokve	2 123	2 037	1 505	1 603	987
Masline	38 001	31 423	50 945	34 269	8 840
Maslinovo ulje, hl	52 055	50 000	55 000	50 000	10 640

Tablica 3. Proizvodnja voća, maslina i maslinova ulja u periodu od 2010. – 2014. Godine

Izvor: Poljoprivredna proizvodnja u 2014., Državni zavod za statistiku RH, Zagreb 2015.[9]

[8] Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
URL adresa: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=65100
[9] Poljoprivredna proizvodnja u 2014. Statistička izvješća.

U periodu od 2010. godine do 2014. godine možemo primijetiti dominantnu količinu odnosno uzgoj jabuke. Zatim slijede u deset puta manjoj količini uzgoj višanja, šljiva, maslina itd. Kao što možemo vidjeti u Republici Hrvatskoj moguća je raznolika proizvodnja voća s obzirom na dobre klimatske, pedološke i hidrološke potencijale.

URL: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1533.pdf

4. POLJOPRIVREDNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Poljoprivreda je strateška djelatnost koja svojom gospodarskom, ekološkom i socijalnom ulogom doprinosi održivom razvoju Republike Hrvatske. Poljoprivreda i proizvodnja hrane iznimno su značajne za Hrvatsku. Ukoliko taj značaj mjerimo kroz doprinos razvoju gospodarstva, onda je on u odnosu na ostale zemlje Europe znatno veći. Doprinos poljoprivrede od oko 6% i prehrambene industrije od 4% čine ovaj sektor jednim od najznačajnijih u Hrvatskoj. Gotovo polovicu ukupnog teritorija Hrvatske čine poljoprivredne površine, a u ruralnim područjima živi više od 40% ukupnog hrvatskog stanovništva. No, prirodni potencijali koje Hrvatska neosporno ima, ne osiguravaju konkurentnost poljoprivrednog sektora. Prema Popisu poljoprivrede iz 2003. godine u Hrvatskoj se poljoprivredom bavi 449 tisuća poljoprivrednih kućanstava te 1.364 poslovna subjekta u poljoprivredi.

Hrvatska poljoprivreda bila je sve do kraja 90-ih godina u značajnoj mjeri izolirana od europskog i svjetskog tržišta. Značajnija reforma vezana je uz uključivanje Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju, krajem 2000. godine, pri čemu je Hrvatska zamijenila tadašnji sustav potpora koje su se isplaćivale po kilogramu proizvoda s plaćanjima po sjetvenoj površini i grlu stoke.

Prema članku 4. Prijedloga Zakona o poljoprivredi ciljevi poljoprivredne politike jesu[10]:

- prehrambena sigurnost stanovništva koja se podmiruje u što većoj mjeri domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima
- promicanje učinkovitosti proizvodnje i tržništva u poljoprivredi radi jačanja konkurentnosti na domaćem i svjetskom tržištu
- omogućavanje primjerenoga životnog standarda u ruralnim područjima i pridonošenje stabilnosti poljoprivrednog dohotka
- omogućavanje potrošačima pristupa odgovarajućoj i stabilnoj ponudi hrane sukladno njihovim zahtjevima, poglavito glede cijene i kakvoće hrane te sigurnosti prehrane
- čuvanje prirodnih resursa promicanjem održive, poglavito ekološke poljoprivrede i
- očuvanje i napredak ruralnih područja i ruralnih vrijednosti

[10] Prijedlog Zakona o poljoprivredi, str. 8. URL adresa: www.sabor.hr/fgs.axd?id=14929

4.1. POLJOPRIVREDNA STRATEGIJA REPBULIKE HRVATSKE

Ministarstvo poljoprivrede odgovorno je za provođenje poljoprivredne politike Vlade Republike Hrvatske. Njegovi su ciljevi stalno povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede kroz poticanje proizvodnje, potporu dohotku poljoprivrednim gospodarstvima, kapitalna ulaganja i ruralni razvitak; povećanje trenda rasta poticaja u poljoprivredi; nove investicije i poticaji za ekološku i organsku proizvodnju, prerađivačku industriju, ribarstvo te osiguranje zdravstvene ispravnosti i kakvoće hrane.[11]

4.2. PROGRAM RURALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE

Strategija Europa 2020[12] ima za cilj stvaranje uvjeta za pametan, održiv i uključiv rast. Pet glavnih ciljeva do kraja 2020. uključuju zapošljavanje, istraživanje i razvoj, klimatske promjene/energiju, obrazovanje, socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. U skladu sa Strategijom te s općim ciljevima Zajedničke poljoprivredne politike identificirana su tri dugoročna strateška cilja koji se vežu za politiku ruralnog razvoja EU u razdoblju 2014-2020:

- CILJ 1. Poticati konkurentnost poljoprivrede
- CILJ 2. Osigurati održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatskim promjenama
- CILJ 3. Postići uravnotežen teritorijalni razvoj ruralnih područja, uključujući stvaranje i očuvanje radnih mjesta

Za potrebe upravljanja politikom ruralnog razvoja putem Programa ruralnog razvoja (PRR) u okviru općih ciljeva, predstavljeno je 6 prioriteta:

1. Poticanje prijenosa znanja u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
2. Jačanje konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede i povećanje poljoprivredne održivost
3. Promicanje organizacije prehrambenom lancu i upravljanje rizikom u poljoprivredi

[11] Ministarstvo poljoprivrede. Strateški plan Ministarstva poljoprivrede 2012. – 2014. URL adresa: http://www.mps.hr/default.aspx?id=7574

[12]Europa 2020. je desetogodišnja strategija za rast i radna mjesta Europske unije pokrenuta 2010. Njezin cilj nije samo prevladavanje krize od koje se naša gospodarstva sada postupno oporavljaju. Njezin je cilj i rješavanje nedostataka našeg modela rasta i stvaranje uvjeta za pametan, održiv i uključiv rast.

4. Vraćanje, očuvanje i promicanje ekosustava ovisnih o poljoprivredi i šumarstvu
5. Promicanje učinkovitosti resursa i potpore pomak prema niskom razinom ugljika i klimatskih-elastični gospodarstva u poljoprivredi, prehrambenoj i šumarskog sektora
6. Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima

Svaki prioritet odabran u Programu ruralnog razvoja identificira određena područja djelovanja (fokus područja). Program ruralnog razvoja s definiranim prioritetima i fokus područjima predstavlja temelj za programiranje potpora na ruralnim područjima EU putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Potporu ruralnim područjima i ostvarivanju ciljeva iz Programa ruralnog razvoja potporu daju ESI fondovi i to: Europski fond za regionalni razvoj (ERDF), Europski socijalni fond (ESF), Kohezijski fond (CF) i Europski fond za ribarstvo i pomorstvo (EMFF). Svi navedeni fondovi spadaju pod zajednički zakonodavni okvir s zajedničkim ciljem, ostvarivanjem ciljeva Strategije 2020.

Sporazum o partnerstvu odražava zajednički strateški pristup u EU za svaku državu članicu, navodeći kako koordinirati različite politike i koristiti ESI sredstva u skladu s tim. Sporazum o partnerstvu između Republike Hrvatske i Europske komisije odražava zajednički strateški pristup za korištenje EU strukturnih i investicijskih fondova za rast i radna mjesta u razdoblju 2014.-2020. Potpisan 30.listopada 2014. godine . U tom okviru, politika ruralnog razvoja održava svoj prepoznatljiv identitet i uređena je posebnim propisom (Uredba (EU) 1305/2013) o potpori ruralnom razvoju i zajedničkim odredbama Zajedničke poljoprivredne politike u cjelini. Priprema Programa ruralnog razvoja RH obuhvaća višestruki proces koji uključuje niz različitih dionika. Program odražava strateške ciljeve donesene na državnoj razini, navedene u Sporazum o partnerstvu, te je u cijelosti usklađen sa strategijom Republike Hrvatske za ulaganje ESI fondove. Program ruralnog razvoja RH (PRR RH) za razdoblje 2014.-2020., na čijem se stvaranju radilo od 2012. godine, službeno je odobren 26. svibnja 2015. godine. Ukupna alokacija za PRR RH 2014.-2020. iznosi 2.383 milijarde eura, od čega će se 2.026 milijardi eura financirati iz Europskog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), a ostatak iz sredstava nacionalnog proračuna Republike Hrvatske. Program ruralnog razvoja RH 2014-2020, analizom konteksta (SWOT analiza) i procjena potreba, definira prioritete i područja intervencije, izbor relevantnih mjera i dodjelu financijskih sredstava na temelju očekivanih ishoda.

PRIORITET 1	Promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	Sredstva za postizanje ciljeva u okviru Prioriteta 1 raspoređena su unutar prioriteta 2-6
PRIORITET 2	Povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama	600.545.085,72
PRIORITET 3	Promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi	237.632.367,48
PRIORITET 4	Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo	561.119.748,96
PRIORITET 5	Promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u	170.508.210,00

	poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru	
PRIORITET 6	Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima	401.382.525,79
TEHNIČKA POMOĆ		55.034.562,05
UKUPNO		2.026.222.500,00

Tablica 4. Popis prioriteta Programa ruralnog razvoja RH

Izvor: Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020., Ministarstvo poljoprivrede, svibanj 2015.

Popis mogućih korisnika sredstava definiran je za svaku mjeru. Tvrtke koje su u teškoćama u smislu Smjernica Europske unije o državnim potporama u sektoru poljoprivrede i šumarstva te u ruralnim područjima za razdoblje 2014.-2020. i u smislu Smjernica Zajednice o državnim potporama za sanaciju i restrukturiranje poduzeća u teškoćama ne mogu biti korisnice sredstava. Upravljačko tijelo zasad još nije odredilo način korištenja financijskih instrumenata. Bez obzira na to, mogućnosti korištenja financijskih instrumenata utvrdit će se tijekom provedbe Programa, u sklopu aktivnosti evaluacije zacrtanih Planom evaluacije, a naročito za mjere koje se odnose na Prioritet 2 i ako se tako predvidi, za izmjene predloženog Programa ruralnog razvoja. Sukladno složenoj procjeni i prethodnoj analizi izvodljivosti financijskih instrumenata, u praksi je teško predvidjeti njihovo operativno korištenje prije 2016. godine.[13]

[13] Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. URL:http://www.mps.hr/ipard/UserDocsImages/Postpristupno%20razdoblje%20%20EAFRD/PRR%202014-2020%20finalna%20ina%C4%8Dica%20HR/PRR%20RH%202014-2020_v1.4_finalna%20ina%C4%8Dica.pdf

5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Zajednička poljoprivredna politika (eng. Common Agricultural Policy, CAP) jedna je od najstarijih i najsnažnijih zajedničkih politika unutar Europske unije. Uspostavljena je Rimskim ugovorom, a za njezine temeljne ciljeve utvrđeno je:

- povećanje produktivnosti u poljoprivredi;
- osiguranje višeg standarda za poljoprivrednike;
- stabilizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda;
- osiguranje redovne opskrbe potrošača prehrambenim proizvodima;
- osiguranje prihvatljivih cijena hrane za potrošače.[14]

Sada, pedeset godina kasnije, Europska unija mora se suočiti sa sljedećim dodatnim izazovima:

- sigurnost hrane – na globalnoj razini proizvodnja hrane morat će se udvostručiti kako bi se nahranilo svjetsko stanovništvo koje će 2050. iznositi 9 milijardi ljudi;
- klimatske promjene i održivo upravljanje prirodnim resursima i
- briga za krajolik u cijeloj Europskoj uniji i održavanje ruralnog gospodarstva.

Jedna od osnovnih mjera potpore poljoprivrednicima su izravna plaćanja koja za cilj prvenstveno imaju povećanje dohotka poljoprivrednih gospodarstava. Uz izravna plaćanja moguće je ostvariti i potporu za IAKS mjere ruralnog razvoja, kojima je cilj umanjiti ili zaustaviti negativan utjecaj poljoprivrede na okoliš. Poljoprivredna gospodarstva u EU, a time i u Hrvatskoj ostvaruju izravnu potporu podnošenjem jedinstvenog zahtjeva za izravna plaćanja i IAKS mjere ruralnog razvoja (jedinstveni zahtjev) na kojem upisuju poljoprivredno zemljište koje obrađuju i životinje koje drže na svom gospodarstvu, odnosno sve resurse za koje žele ostvariti neku vrstu potpore.

[14] Gelo, Ružica; Gelo, Tomislav. Hrvatska poljoprivreda u kontekstu pristupanje Hrvatske u Europsku Uniju, str. 22. URL adresa: http://web.efzg.hr/RePEc/Chapters/chapter07-01.pdf

Poljoprivrednici popunjavaju jedinstveni zahtjev pomoću internetske aplikacije AGRONET.[15]

Zajednička poljoprivredna politika temelji se na dva stupa: tržišnoj politici (potpora za povećanje prihoda) te politici ruralnog razvoja (javna dobra). Uredba o financiranju Zajedničke poljoprivredne politike postavlja temelj za osnivanje dvaju novih fondova, a od 2007. godine iz svakog od fondova financira se jedan od stupova Zajedničke poljoprivredne politike.

Prvi se stup financira iz Europskog fonda za garancije u poljoprivredi (EFGP) koji osigurava izravnu financijsku pomoć poljoprivrednicima u zemljama članicama. Drugi se stup financira iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) koji je usmjeren na financiranje programa za ruralni razvoj. Oba fonda iz kojih se financiraju stupovi ZPP-a djeluju u istom razdoblju od 2007. do 2013. godine uz relevantne Operativne programe. Strateške smjernice za ruralni razvoj definiraju strateški smjer EPFRR.

Svaka zemlja članica mora izraditi Nacionalni plan za ruralni razvoj u skladu sa Strateškim smjernicama za ruralni razvoj, čime se definira raspodjela namijenjenih sredstava iz EPFRR-a, bilo da je on nacionalni ili regionalni. EPFRR je fond s jedinstvenim skupom pravila za ruralni razvoj. Ranije se ruralni razvoj financirao iz tzv. Europskog fonda za usmjeravanje i garancije u poljoprivredi, koji je do 2006. godine bio dio strukturnih fondova EU. Njegove dvije komponente, usmjeravanja i garancije imale su različita pravila o programiranju, financiranju, izvještavanju i nadzoru. EPFRR ima tri prioritetna cilja kojima se mogu financirati aktivnosti:

- jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva
- poboljšanje okoliša i krajolika
- poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva

Politika Europske unije za ruralni razvoj uvedena je kao drugi stup ZPP-a tijekom reforme nazvane „Agenda 2000”. Ona se financira iz Europskog poljoprivrednog fonda za

[15] Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Izravna potpora poljoprivrednicima i kontrola prije isplate 2015.-2020. URL ADRESA: http://www.apprrr.hr/

ruralni razvoj (EPFRR), kako je već ranije navedeno. Cilj toga fonda je doprinijeti ostvarenju strategije Europa 2020. (strategija Unije za razvoj i zapošljavanje) promicanjem održivog ruralnog razvoja na ruralnim područjima. Njime bi se trebalo doprinijeti razvoju teritorijalno i ekološki uravnoteženog, klimatski povoljnog i otpornog te konkurentnog i inovativnog poljoprivrednog sektora Unije.

Istaknuto je šest prioriteta nove politike ruralnog razvoja za razdoblje 2014. – 2020.:

- poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi i šumarstvu (razvoj baze znanja u ruralnim područjima; jačanje veza između poljoprivrede, šumarstva i znanstvenog sektora);
- jačanje održivosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede, promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija te davanje potpore održivom upravljanju šumama;
- promicanje organizacije prehrambenog lanca, dobrobiti životinja i upravljanja rizicima u poljoprivrednom sektoru;
- obnavljanje, očuvanje i jačanje poljoprivrednih i šumskih ekosustava (bioraznolikost, voda, tlo);
- promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije) i davanje potpore prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom ugljika (korištenjem obnovljive energije, smanjenjem emisija stakleničkih plinova, očuvanjem i pohranjivanjem ugljika);
- promicanje društvene uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj (jednostavnije otvaranje radnih mjesta, promicanje lokalnog razvoja, pojačana dostupnost informacijskih i komunikacijskih tehnologija).

U aktualnom programskom razdoblju naglasak je stavljen na koordiniranje djelovanja Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i drugih europskih strukturnih i investicijskih fondova: fondova za kohezijsku politiku (Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) i Europskog socijalnog fonda (ESF)) te Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). Uspostavljena su zajednička pravila za te fondove (Uredba (EU) br. 1303/2013) koja uključuju zajednički strateški okvir za lakšu provedbu programa te sektorske i teritorijalne koordinacije djelovanja strukturnih i investicijskih fondova u Uniji. Na tim temeljima svaka država članica priprema sporazum o partnerstvu za razdoblje

2014. – 2020. u kojem se izlaže na koji će se način integrirano koristiti sredstvima iz strukturnih i investicijskih fondova.[16]

5.1. IZRAVNA PLAĆANJA U OKVIRU ZAJEDNIČKE POLJOPRIVREDNE POLITIKE EU

Zajednička poljoprivredna politika je zajednička politika svih država članica Europske unije. Njome se upravlja na europskoj razini, a financira se sredstvima iz godišnjeg proračuna EU-a. Može ju se opisati kao politiku s tri dimenzije: potpora tržištu, dohodovna potpora i ruralni razvoj. Te su tri dimenzije međusobno povezane i cjelokupna održivost ovisi o njihovoj sposobnosti zajedničkog djelovanja. Potpora tržišta odnosi se na poljoprivredu kao sektor koji ovisi o vremenskim uvjetima i klimi više od drugih sektora te govori kako je naša potrošnja hrane uglavnom stalna, pa i najmanje promjene u proizvedenim količinama mogu uvelike utjecati na cijene. Kada se govori o drugoj dimenziji, dohodovnoj potpori, izravna plaćanja ne osiguravaju samo osnovni prihod poljoprivrednicima već i proizvodnju ekoloških javnih dobara. Treća dimenzija ruralni razvoj govori o potrebama i izazovima s kojima se ruralna područja suočavaju i zbog čega su uspostavljeni nacionalni (i u nekim slučajevima regionalni) programi razvoja.

Kada je riječ o financiranju zajedničke poljoprivredne politike, postoji unaprijed utvrđeni najviši proračun (kao kod svih politika EU-a) koji se određuje na sedmogodišnjoj osnovi. Time se osigurava gornja granica potrošnje, a poljoprivrednicima mogućnost poznavanja raspoloživosti sredstava. Prve dvije dimenzije – potpora tržištu i dohodovna potpora – financiraju se isključivo iz proračuna EU-a, dok se dimenzija ruralnog razvoja temelji na višegodišnjem programiranju, a sufinanciraju je države članice.[17]

Održiva proizvodnja hrane, održivo upravljanje prirodnim resursima i ublažavanje klimatskih promjena te uravnotežen teritorijalni razvoj tri su glavna cilja nove, reformirane ZPP (2014. – 2020.) koje je postavila Europska unija. Novosti će se ogledati kroz 4 nove uredbe koje su ranije spomenute:

[16] Europski parlament. URL adresa: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html

[17] The EU explained: Agriculture. The EU's common agricultural policy (CAP): for our food, for our countryside, for our environment. URL adresa: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/agriculture_en.pdf (03-15-2016)

- Uredba o izravnim plaćanjima,
- Uredba o zajedničkom uređenju tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda,
- Uredba o ruralnom razvoju i
- Horizontalna uredba kojom se uređuje financiranje, upravljanje i praćenje provedbe ZPP-a, a financiranje mjera u novom programskom razdoblju 2014. – 2020. i dalje će se temeljiti na korištenju sredstava dva EU poljoprivredna fonda: EAGF-a i EAFRD-a.[18]

Predložene reformske promjene tiču se:

- u izravnim plaćanjima - ujednačavanja visine izravnih plaćanja po ha između država članica i unutar država članica; veće fleksibilnosti između fondova EAGF i EAFRD - prebacivanje sredstava iz jednog u drugi fond u oba pravca; nove raspodjele "prava na plaćanja" između poljoprivrednih gospodarstava nakon isteka važećeg programskog razdoblja;
- u mehanizama uređenja tržišta – pojednostavljenja postupaka za primjenu mehanizmima uređenja tržišta; produljenja postojećeg kvotnog režima za proizvodnju šećera do tržišne 2016/2017 godine;
- u mjerama ruralnog razvoja – zajedničkih pravila za korištenje sredstava EU strukturnih fondova - Kohezijskog fonda, Europskog fonda za regionalni razvoj, Europskog socijalnog fonda, EAFRD-a, i Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (tzv. "CSF" fondovi); šest prioritetnih područja djelovanja; novih mjera ruralnog razvoja i izmjene uvjeta financiranja.[19]

Izravna plaćanja u okviru Zajedničke poljoprivredne politike EU su godišnja potpora dohotku poljoprivrednika. Sastoje se od više mjera:

1. Potpora po površini (nevezana uz vrstu proizvodnje):
    - Osnovno plaćanje (temelji se na pravima na plaćanja)

[18]Jurišić, Žaklina. Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica. URL adresa http://hrcak.srce.hr/upute/upute_autorima_Civitas_Crisiensis_Radovi_Zavoda_za_znanstvenoistrazivacki_i_umjetnicki_rad_Koprivnicko-krizevacke_zupanije_u_Krizevcima.pdf
[19]Isto

- Zeleno plaćanje (vezano uz osnovno plaćanja)
- Preraspodijeljeno plaćanje (za prvih 20 hektara)
- Plaćanje za mlade poljoprivrednike (za 25 ha)

2. Proizvodno-vezana potpora dodjeljuje se za:
    - Stočarstvo (4 mjere)
    - Biljnu proizvodnju (4 mjere)

3. Program za male poljoprivrednike
    - obuhvaća potpore pod A i B, uz jednostavnije uvjete za poljoprivrednike i smanjenje kontrola.

Izravna plaćanja dodjeljuju se samo aktivnim poljoprivrednicima koji obavljaju poljoprivrednu djelatnost na gospodarstvu upisanim u Upisnik poljoprivrednika. Korisnik izravnih plaćanja treba održavati poljoprivredne površine tako da na njih ne prodire neželjena šumska vegetacija (odnosno treba provoditi aktivnosti kako bi spriječio zarastanje obradivih parcela u grmlje i drveće) te da na njima nema posebno agresivnih korova (npr. ambrozija i mračnjak). Trajne travnjake i pašnjake te ostale poljoprivredne površine na kojima se ne uzgajaju klasične poljoprivredne kulture, korisnik treba pokositi barem jednom godišnje ili omogućiti ispašu na njima.

Na obalnom i planinskom dijelu Hrvatske, korisnici trebaju omogućiti ispašu s barem 0,1 uvjetnim grlom po hektaru krškog pašnjaka (npr. 1 ovca ili koza na 1 prihvatljivi hektar krških pašnjaka), ili moraju pokositi trajni travnjak barem jednom godišnje. Sve navedeno je propisano Pravilnikom o provedbi izravnih plaćanja i IAKS mjerama ruralnog razvoja (NN 35/15, 53/15, 69/15, 101/15) - dalje u tekstu Pravilnik o izravnoj potpori.[20]

[20] Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Izravna potpora poljoprivrednicima i kontrola prije isplate 2015.-2020. URL ADRESA: http://www.apprrr.hr/

6. REZULTATI I RASPRAVA

6.1. USPOREDBA POLJOPRIVREDE REPUBLIKE HRVATSKE S DRUGIM EUROPSKIM ZEMLJAMA

Hrvatska svojom domaćom proizvodnjom unatoč mogućnostima (resursi i klima) ne pokriva vlastite potrebe u primarnim poljoprivrednim proizvodima, niti u proizvodima prehrambeno – prerađivačke industrije. Usporedbom poljoprivrednih strukturnih i ekonomskih pokazatelja Hrvatske i članica EU-a može se zaključiti o lošim rezultatima domaće poljoprivrede koji u konačnici stvaraju nekonkurentan proizvod ili nedostatak proizvoda. Stoga bi se poljoprivredna politika trebala baviti sljedećim pokazateljima ukoliko se želi održati sektor i bolje pozicionirati na europskoj sceni: neodgovarajuća struktura proizvodnje, niski prinosi kod većine gospodarstava, visoki troškovi proizvodnje i problematičan plasman proizvoda. Uspoređujući se s EU-om, hrvatska poljoprivreda ostvaruje vrlo skromne rezultate, kako u pogledu strukturnih i proizvodnih pokazatelja tako i u pogledu ekonomskih pokazatelja. Razina udjela Hrvatske u EU za većinu glavnih općih pokazatelja ne prelazi 2%, što je prikazano u *Tablici 6*.

Pokazatelj	Udio RH u EU (%)
Vrijednost proizvodnje	0,7
Bruto dodana vrijednost	0,8
Poljoprivredna gospodarstva	1,9
Radna snaga	1,9
Korišteno poljoprivredno zemljište	0,8
Stoka (UG)	0,8
Izvoz iz EU-a	0,8
Uvoz u EU-a	0,2

Tablica 6. Pokazatelji Hrvatske i EU poljoprivrede

Izvor: Hrvatska poljoprivreda u ZPP EU: sadašnjost i sutrašnjica. Jurišić, Žaklina, studeni 2013.

Prema procjeni Državnog zavoda za statistiku vrijednost realnog dohotka u poljoprivredi u 2015. iznosit će 6.980 milijuna kuna što je rast od 23,31 posto u odnosu na prethodnu godinu. Modelom 'spojenih posuda', s obzirom na članstvo Hrvatske u Europskoj uniji, tu je procjenu preuzeo i Eurostat pa izlazi da je hrvatski agrar zasjeo na europski tron i s visoka gleda na sve ostale članice budući da drugoplasirana Latvija bilježi rast od 14,3 posto, Francuska tek 8,8 a Slovenija samo šest posto. Hrvatska je najlošija među svim država unutar EU, pretekle su je značajno sve novije članice, čak i Bugarska i Rumunjska, dok o učinku 15 starih članica ne možemo ni sanjati. Samo u posljednje četiri godine izgubljen je cjelogodišnji BDP poljoprivrede, tvrdi Božić, bivši ravnatelj Uprave za poljoprivrednu politiku i međunarodnu suradnju u Ministarstvu poljoprivrede te za tu svoju ocjenu iznosi argumente.

Za 1800 sati odrađenih u prosječnom hrvatskom poljoprivrednom gospodarstvu tijekom 2008.-2011. ostvarena produktivnost mjerljiva je sa 6956 eura da bi u razdoblju 2012.-2014. pala na 5653 eura. Istodobno je na razini 12 novih članica EU zabilježen rast sa 4199 na 5282 eura. Dok je Hrvatska svaku godinu tonula za 1303 eura u EU 12 ostvarivana je nova vrijednost od 1083 eura. U kategoriji prosječnog dohotka vezanog uz godišnju jedinicu rada opet je jedino hrvatski agrar zabilježio dramatičan pad, i to sa 5236 na 4111 eura. Paralelno je u EU 12 prosječni dohodak skočio sa 4381 na 5740 eura dok je u EU 15 uvećan sa 21.987 na 25.357 eura. Dohodak u hrvatskom agraru u 2014. iznosio je 3900 eura, a u rumunjskom 4260 eura, tek je jedan iz ovoga niza alarmantnih podataka.

Usporedba nekoliko ključnih parametara otkriva da je dohodak poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj u promatranom razdoblju pao 23,9 posto dok je sljedeća najlošija članica EU bila Grčka s padom od 10,2 posto. Nadalje, hrvatski BDV u agraru manji je za 21,2 posto, a između ostalih 27 država najslabiji rezultat s padom od 5,3 posto imala je Rumunjska. Ili, negativan poljoprivredni output imale su samo dvije članice, Hrvatski minus iznosio je 15 posto, a kod Rumunjske 1,9 posto. Hrvatska je sa padom od 16,8 posto bila najlošija i u kategoriji potrošnje fiksnog kapitala dok je drugoplasirani Cipar proklizao 7,3 posto.

Druga hipoteza *Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji donijelo je još veće mogućnosti subvencioniranja u poljoprivredi* je potvrđena. Kao što smo mogli zaključiti kroz rad, počevši od pretpristupnih fondova Europske unije pa sve do trenutnih izravnih subvencioniranja poput izravnog plaćanja (potpora dohotku), potpore ruralnom

razvoju(mjere u sklopu IPARD-a), potpore za ekološku i integriranu poljoprivrednu proizvodnju, potpore za očuvanje i zaštitu ugroženih domaćih životinja i kultivara poljoprivrednog bilja, potpore područjima s otežanim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi itd. Europska unija je pružila modele i potpore subvencioniranja koje Hrvatska koristi.

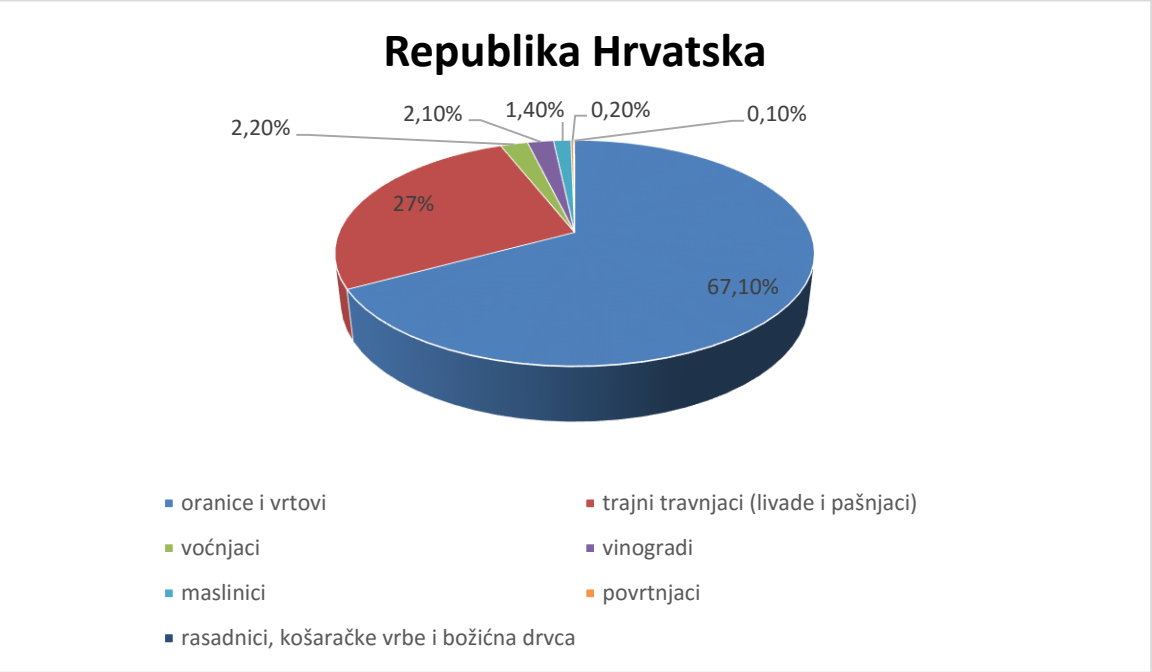
Uspoređujući s EU-om, hrvatska poljoprivreda ostvaruje vrlo skromne rezultate, kako u pogledu strukturnih i proizvodnih pokazatelja tako i u pogledu ekonomskih pokazatelja.[21]Hrvatska poljoprivredna politika, kao i Zajednička poljoprivredna politika EU (ZPP), nastoji postići ravnotežu između tri ključna elementa, a to su: proizvođači, potrošači i ruralni prostor. Kako su procesi liberalizacije trgovine (uključivanje u WTO i sklapanje ugovora o slobodnoj trgovini) i pridruživanja RH u EU napredovali u proteklih 10 godina, tako je i poljoprivredna politika RH doživljavala brojne pozitivne transformacije u poljoprivrednoj politici koja se sve više približava ZPP-u. Stvaranje dodane vrijednosti iz poljoprivrede, osiguranje stabilnosti dohotka poljoprivrednih proizvođača i osiguranje stabilne ponude hrane na domaćem tržištu standardni su politički ciljevi. Međutim, neki novi gospodarski i socijalni zahtjevi dolaze sve više u prvi plan interesa u Hrvatskoj, poput zaštita zdravlja ljudi, životinja i bilja, kvaliteta i prepoznatljivost namirnica, zaštita okoliša i krajobraza, dobrobit životinja, očuvanje staništa i biološke raznolikosti te održivost ruralnih područja.

U EU obrađuje se 135 mil. ha poljoprivrednog zemljišta. Oko 80% tih površina nalazi se na području pet država: Španjolske, Francuske, Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke i Italije. I proizvodnja je koncentrirana u ograničenom broju država, tako da se 80% vrijednosti proizvodnje ostvaruje u samo šest zemalja (Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, Španjolskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Nizozemskoj). Po vrijednosti proizvodnje prednjači stočarska proizvodnja (40%), proizvodnja voća i povrća (16%) te proizvodi od žita (9%).Poljoprivredna su gospodarstva strukturno vrlo različita.

[21]Jurišić, Žaklina. Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica. URL adresa: http://hrcak.srce.hr/upute/upute_autorima_Civitas_Crisiensis_Radovi_Zavoda_za_znanstvenoistrazivacki_i_umjetnicki_rad_Koprivnicko-krizevacke_zupanije_u_Krizevcima.pdf

Kod poljoprivredne proizvodnje te korištenog poljoprivrednog zemljišta možemo uočiti mnogobrojne sličnosti ali i razlike između Republike Hrvatske i Europske unije. Poljoprivrednim zemljištem prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu smatraju se poljoprivredne površine: oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare kao i drugo zemljište koje se uz gospodarski opravdane troškove može privesti poljoprivrednoj proizvodnji.[22]

U Europskoj uniji žitarice zauzimaju 33,20% ukupne poljoprivredne površine, premda kod statističkih podataka za Republiku Hrvatsku žitarice nisu unijete u kategoriju korištenih poljoprivrednih površina nego ukupno zasijanih površina, gdje žitarice zauzimaju udjel od 67,10%. Analizom možemo uočiti da je u tom slučaju većina oranica i vrtova u RH zasađena sa žitaricama. Komparacijom sa Europskom unijom postotni udio je dva puta veći. Omjer pašnjaka i livada je jednak (EU 27%, RH 27%). Povrtnjaci i kod jedne i druge analizirane poljoprivredne površine imaju jako mali udjel.

Grafikon 1. Poljoprivredna površina po kategorijama korištenja u 2013. Godini

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2014., Zagreb, prosinac 2014.

[22]Zakon o poljoprivrednom zemljištu. URL adresa: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_04_39_718.html

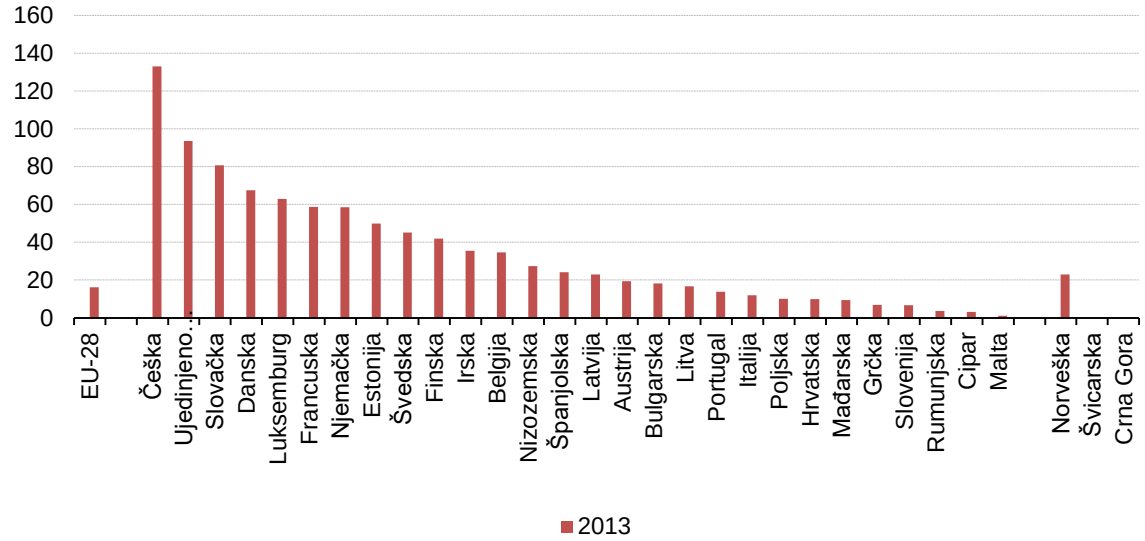

Grafikon 2. Poljoprivredna površina po kategorijama korištenja u 2013. godini

Izvor: Eurostat Statistics Explained, Farm structure statistics, prosinac 2015.[23]

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju okosnicu agrarnog razvoja odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Hrvatska je u 2013. godini na 22. mjestu po prosječnoj veličini poljoprivrednog gospodarstva s obzirom na korišteno poljoprivredno zemljište (10 ha), što pokazuje pomak u odnosu na 2010. godinu kada se nalazila na 24. mjestu (5,6 ha), što je prikazano u istraživanju „Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica“, iz 2013. godine.

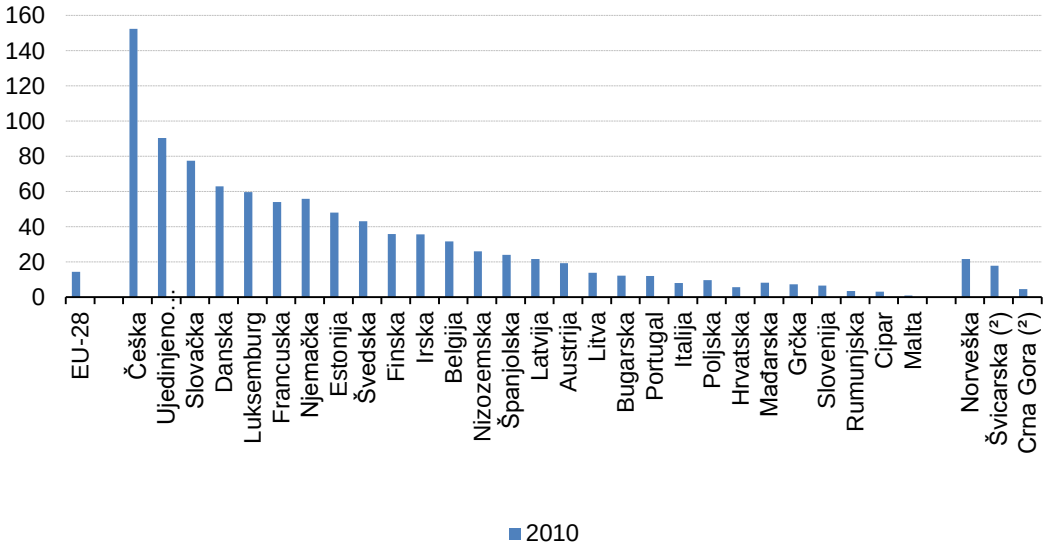
Treća hipoteza koja se odnosi na to da je ulazak Hrvatske u Europsku uniju značajno utjecao na obiteljska poljoprivredna gospodarstva je potvrđena. Kao što smo mogli vidjeti proučavanjem statistika, obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj bilježe rast od ulaska u Europsku uniju.

[23] Eurostat Statistics Explained, Farm structure statistics, prosinac 2015. URL adresa: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farm_structure_statistics

Grafikon 3. Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva u EU prema korištenom poljoprivrednom zemljištu u 2010. godini. (ha)

Izvor: Eurostat Statistics Explained, Farm structure statistics, prosinac 2015.

Grafikon 3. Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva u EU prema korištenom poljoprivrednom zemljištu u 2013. godini. (ha)

Izvor: Eurostat Statistics Explained, Farm structure statistics, prosinac 2015.

U osnovi se razlikuju dva tipa poljoprivrede: južnoeuropski model, u kojemu prevladavaju sitna gospodarstva kojima upravljaju uglavnom stariji poljoprivrednici (većinom u Grčkoj, Italiji, Portugalu i Španjolskoj), te sjevernoeuropski model poljoprivrede, s pretežito srednjim i velikim gospodarstvima (u UK, Njemačkoj, Danskoj, Francuskoj i Irskoj). Osobito velika gospodarstva, s više od 200 ha, nalaze se na području bivše Njemačke Demokratske Republike.[24]

Poljoprivreda je razmjerno važnija u zemljama središnje i istočne Europe nego u zemljama EU s obzirom na poljoprivredno zemljište, doprinos BDP-a i u udjelu u ukupnoj zaposlenosti. U većini tih zemalja uvelike je prevladavalo privatno vlasništvo poljoprivrednih gospodarstava, zemljišta i opreme, s tim da su većina novih zemljovlasnika bili sitni poljoprivrednici. Brojne studije upravo ta sitna gospodarstva ističu kao bitno ograničenje razvoja poljoprivrede tih zemalja.

Uključivanje zemalja SIE u EU povećalo bi znatno udio poljoprivrednog sektora u ukupnom gospodarstvu. U idućim godinama očekuje se da će velike razlike koje postoje između zemalja pristupnica i EU - u odnosima razine zaštite, nesklada poljoprivrednih cijena, zakonodavstvu i primjeni zahtjeva unutrašnjeg tržišta EU - otežati tim zemljama primjenu pravnog reda (acquis communautaire) ako se ne primijeni neki oblik tranzicijskih mjera. Znatan pritisak za prilagodbom nameće se tim zemljama kada usvoje kriterije ZPP-a, kao i članicama EU koje će trebati naći sredstva za financiranje u natjecanju s poljoprivrednim sektorom novo učlanjenih zemalja.[25]

[24]Franić, Ramona; Žimbrek, Tito. Pretpostavke za uključivanje poljoprivrede u proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji. URL adresa: http://www.ijf.hr/Eu/franic-zimbrek.pdf
[25]Franić, Ramona; Žimbrek, Tito. Pretpostavke za uključivanje poljoprivrede u proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji. URL: http://www.ijf.hr/Eu/franic-zimbrek.pdf

6.2. POLJOPRIVREDA NJEMAČKE – UZOR ZA EUROPSKU UNIJU

Više od 80% teritorija Njemačke čine poljoprivredne i šumarske površine. Ona je treće najveće gospodarstvo svijeta, odmah iza Sjedinjenih Država i Japana te jedna od najrazvijenijih zemalja Europe i svijeta općenito. Jedan je od glavnih izvoznika, kada se govori o poljoprivrednoj i prehrambenoj industriji.[26]Ipak, njemačka poljoprivreda nalazi se se na uzlaznoj putanji. Širom svijeta Nijemci investiraju u industriju, prije svega u zemljama u razvoju, a u izvozu se bilježe rekordni iznosi.
Vrsta poljoprivrednog proizvoda ovisi od regije do regije. Najviše se uzgajaju krumpir, pšenica, ječam, šećerna repa, voće i kupusnjače, a stočarsku proizvodnu čine goveda, svinje i perad. Uzgoj svinja u Njemačkoj ima dugu tradiciju, a danas je Njemačka jedan od vodećih izvoznika svinjskog i goveđeg mesa. Poznata po populaciji od 80-ak milijuna stanovnika, Njemačka ima mnogo poljoprivrednog zemljišta. Na ravnim terenima sjeverne Njemačke uzgajaju se žitarice i šećerna repa.

U brdskim područjima uzgajaju se pak povrće, drže se svinje i goveda, a razvijena je i mliječna industrija. Gotovo svi veliki gradovi okruženi su voćnjacima i povrtnjacima. Možemo reći da je Njemačka i zemlja vina. Uz većinu riječnih područja zapadne i južne Njemačke, posebno uz Rajnu i Majnu, protežu se velebni vinogradi. Cjelokupna proizvodnja vina doseže devet milijuna hektolitara godišnje, odnosno 1.2 bilijuna butelja, što stavlja Njemačku na 8. mjesto najvećih proizvođača vina u svijetu. Bijelo vino čini skoro dvije trećine te proizvodnje.

S obzirom na to da im jedva daju proizvoditi, trebali bi barem moći uvesti ono što se potražuje. Izvoz je tradicionalna okosnica njemačkog gospodarstva, ali je prošle godine oslabio, a pad je zabilježen i u tri od pet ovogodišnjih mjeseci, pritisnuvši rast pa se gospodarstvo počelo više oslanjati na uvoz. No, u svibnju se smanjio i uvoz. Podaci državnog statističkog ureda pokazali su da je sezonski prilagođeni njemački izvoz pao u svibnju za 1.1 % u odnosu na mjesec prije, dok se uvoz smanjio za 3.4 %, što je njegov najoštriji pad od studenoga 2012. Pad uvoza više zabrinjava jer signalizira moguću slabost gospodarstva. Trgovinski višak povećao se u svibnju na sezonski prilagođenih 18.8 milijardi eura, s revidirane 17.2 milijarde eura u travnju. Zahvaljujući domaćoj potražnji i

[26] Poljoprivredni portal Agroklub. URL adresa: http://www.agroklub.com/

jakom tržištu rada, njemačko je gospodarstvo u prva tri mjeseca ove godine poraslo 0.8 %, a pojedini ekonomisti sada počinju snižavati prognoze za drugo tromjesečje.[27]

6.3. POLJOPRIVREDA POLJSKE

Prije ulaska Poljske u EU najveći euroskepticizam pokazali su poljoprivrednici i stanovnici ruralnih područja. No, upravo su oni ulaskom u uniju pokazali svu širinu, spremnost na promjene te pridonijeli većoj iskoristivosti europskih fondova što je rezultiralo napretkom sela, njihovog gospodarstva i njih samih. Prema istraživanjima 2004. samo 39% poljoprivrednika i 36% stanovnika ruralnih područja iskazalo je nadu za bolje sutra, dok je 2007. taj broj narastao na 56% poljoprivrednika i 55% stanovnika ruralnih područja koji su izjavili zadovoljstvo ulaskom u EU. Što se promijenilo u prvim godinama članstva?

Sami poljoprivrednici kao pozitivne promjene navode porast cijena poljoprivrednih proizvoda, započeo je proces direktnih poticaja, pokrenuti su programi razvoja sela, a izvoz poljoprivrednih proizvoda krenuo je uzlaznom putanjom.

Članstvo nije dovelo do masovnog uvoza hrane iz EU nego je otvorilo tržište te su tako u prvim godinama članstva porasle cijene mliječnih proizvoda namijenjenih izvozu kao i cijene stoke za uzgoj, pri čemu su najviše koristi imali upravo proizvođači mlijeka i stoke. Na taj način došlo je do izjednačavanja cijena, jer su cijene tih proizvoda u Poljskoj prije ulaska bile puno niže nego u EU. Također je neočekivano porastao interes za poljskom svinjetinom i peradi. S druge pak strane porast cijena poljoprivrednih proizvoda odrazio se negativno na porast cijena nekih prehrambenih proizvoda, tako su s izjednačavanjem cijena mlijeka porasle cijene mliječnih proizvoda. Porasle su i cijene mesa na domaćem tržištu, što je direktno utjecalo na pad standarda i izazvalo nezadovoljstvo među stanovništvom. Taj skokoviti porast bio je zabilježen odmah po ulasku u EU te je kasnije zabilježena tendencija smirivanja cijena na tržištu.

[27] Poljoprivredni portal Agroklub.
URL: http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/profesionalna-poljoprivreda-njemacke-uzor-za-eu/14358/

Pet godina nakon ulaska Poljske u EU stanovnici sela pozitivne promjene vide u tehnologiji poljoprivredne proizvodnje, stupnju mehanizacije gospodarstava, mogućnostima investicija u poljoprivrednom gospodarstvu, pristupu internetu i proširenju telefonske mreže, pristupu vodovodnoj i plinskoj mreži, kvaliteti cesta, mogućnostima školovanja i povećanja obrazovanosti. Kao ostale važne pokazatelje navode pristup zdravstvenoj zaštiti, opskrbljenosti trgovina, kvaliteti rada lokalnih zajednica i općinskih ureda, nivou školske edukacije te prometnoj povezanosti. Stanovnici sela sve manje odlaze u gradove, čak je primijećena tendencija da ljudi iz gradova odabiru upravo ruralna područja za život. Prema zadnjim istraživanjima GUS-a (poljski Državni zavod za statistiku) 2011. broj stanovnika u gradu iznosio 23.169.000 što je 60,2% cjelokupnog stanovništva, dok je 2002. broj gradskog stanovništva bio 61,8%. Istovremeno je broj stanovništva u ruralnim područjima 2011. iznosio 15.332.000 ili 39,8% ukupnog stanovništva dok je 2002. taj broj bio manji i iznosio je 38,2%.

Naravno osim pozitivnih i vidljivih promjena, ne znači da je sve teklo glatko i da su svi problemi riješeni. Kao negativne aspekte ulaska u EU poljoprivrednici navode porast cijena derivata i mineralnih gnojiva za 15% do ulaska u EU i 25% godinu dana nakon ulaska te s njima i porast troškova proizvodnje što se naravno negativno odrazilo na cijene u prodaji. Također je zabilježen porast cijena poljoprivredne mehanizacije za oko 45%. Ne smijemo zaboraviti i činjenicu da su se morali prilagoditi i novim uvjetima na zajedničkom tržištu kao što je kvaliteta proizvodnje ili npr. prilagodba gospodarskih objekata prema normama EU.

Osim uglavnom pozitivnih promjena Poljska još uvijek pokušava riješiti problem nezaposlenosti na selu, prevelikog broja malih poljoprivrednih gospodarstava i niske proizvodnje s 1 ha poljoprivrednog zemljišta. Broj gospodarstava iznad 1 ha 2010. je iznosio 1.583.000, također srednja površina poljoprivrednog gospodarstva bila je 9,5 ha. Danas Poljaci gledaju drugačije na ruralna područja, ne vide ih samo kao mjesta za proizvodnju hrane za gradove, već žele očuvati prirodu i okoliš, stvarajući tako prirodne oaze s perspektivom razvoja turizma, rekreacije i zdravstvenog turizma. Danas se na život na selu gleda s ponosom, a ne sa sramom. Današnji „seljak“ je obrazovani poduzetnik koji vidi perspektivu, ne samo opstanka, nego i razvoja za sebe i svoju obitelj. Stoga vjerojatno ne iznenađuje činjenica da su najzadovoljniji životom na selu mlađi ljudi do 29 godina i oni koji posjeduju veća gospodarstva. Prema GUS-u (Poljskom državnom zavodu za

statistiku) od 2002. povećao se broj gospodarstava s površinom većom od 50 ha za 28,8% te broj gospodarstava od 30 do 50 ha za 11%.

6.3.1. USPOREDBA POLJSKE I HRVATSKE

Želimo li usporediti Poljsku i Hrvatsku doći ćemo do prilično različitih zemljopisnih, demografskih i gospodarskih karakteristika. Poljska je 5,5 puta veća površinski od Hrvatske, a po broju stanovnika čak 9 puta. Dok je Poljska 01.05.2004. ulazila u EU i razmišljala o svojoj europskoj budućnosti Hrvatska se još uvijek borila s ratnim posljedicama. Dok je Poljska pristupala u članstvo, kriza u eurozoni i samoj Europskoj uniji nije bila ovih razmjera kao što je danas, stoga je teško pretpostaviti kakve će se promjene i kojih razmjera dogoditi u Hrvatskoj. Već smo suočeni s činjenicom da se svaka 2 tjedna mijenja cijena benzina. Mljekari iskazuju svoje nezadovoljstvo, ne samo u Hrvatskoj, nego i u drugim zemljama članicama. Raste broj nezaposlenih u Španjolskoj, Grčkoj, Italiji, a time se širi val nezadovoljstva na druge države.

No, bez obzira na vrlo složenu situaciju u EU, činjenica je da Hrvatska ulaskom u Uniju dobiva na raspolaganje ogromna financijska sredstva koja trebamo biti spremni pametno iskoristiti za dobrobit svih građana Republike Hrvatske. Zbog odlične iskorištenosti fondova namijenih za poljoprivredu i ruralni razvoj, za Poljsku su relocirana sredstva u iznosu od 140 miliona eura i iz drugih EU fondova i prebačena u taj sektor, pohvalili su se u poljskom ministarstvu poljoprivrede. Ukupan iznos koji su Poljaci povukli iz EU fondova namijenjenih poljoprivredi iznosi 1,084 milijardu eura.

Iz svega ovoga možemo zaključiti kako je prva hipoteza koja glasi: *Poljoprivredna proizvodnja u Republici Hrvatskoj zbog neodgovarajuće gospodarske situacije znatno zaostaje za drugim zemljama Europske unije (Njemačka, Poljska)*potvrđena. Sukladno proučenim izvorima i komparacijom, možemo konstatirati da poljoprivreda Republike Hrvatske znatno zaostaje za poljoprivredom zemalja Europske unije koje slove kao uzor.

6.4. KAKO POVEĆATI KONKURENTNOST U POLJOPRIVREDI

Pojam konkurentnosti često se koristi u nerazumljivim kontekstima, a zapravo se radi o vrlo jednostavnim stvarima. Naime, konkurentnost podrazumijeva uspoređivanje subjekta kojeg želimo ocijeniti s nekim referentnim subjektom, a usporedba se može odvijati na makro i mikro razini. Ako se govori o konkurentnosti poljoprivrede na makro razini onda se mogu uspoređivati rezultati sektora poljoprivrede jedne regije/države u odnosu na rezultate u ostalim sektorima gospodarstva iste regije/ države ili rezultati sektora poljoprivrede pojedine regije/države u odnosu na rezultate istog sektora u drugim regijama/državama/ ekonomskim grupacijama država. Makro usporedbe mogu se raditi na razini ukupne poljoprivredne proizvodnje (uključujući ili ne prehrambeno-prerađivačku industriju) ili na razini pojedinih grana poljoprivredne proizvodnje (npr. ratarstvo, vinogradarstvo ili mliječno govedarstvo). Usporedba i zaključci izvode se temeljem strukturnih pokazatelja (npr. prosječna veličina gospodarstva, radna snaga), ekonomskih pokazatelja (npr. prosječan dohodak po gospodarstvu, prosječna bruto dodana vrijednost po jedinici rada, cijene outputa i inputa), proizvodnih pokazatelja (npr. prosječan prinos mlijeka po kravi ili prosječan prinos kukuruza) ili pokazatelja vanjsko-trgovinske razmjene (npr. stupanj pokrivenosti uvoza izvozom). Za razliku od makro razine, konkurentnost na mikro razini bavi se rezultatima pojedinih proizvođača. U daljnjem razmatranju ćemo zanemariti i ne komentirati iskrivljujući učinak pojedinih instrumenata na konkurentnost domaćih proizvođača u odnosu na regiju i zajedničko EU tržište poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, s obzirom da kao proizvođači nemamo utjecaj na njih - potpore (domaće i europske), porezna davanja, davanja za obvezna osiguranja (zdravstveno i mirovinsko osiguranje), komunalne naknade i drugo.

Međutim, hrvatska poljoprivreda, s obzirom na resurse (tlo, voda) i uglavnom povoljne klimatske uvjete, mogla bi biti u puno boljem položaju. Brojni su razlozi loših rezultata:

- nedosegnuta ekonomija obujma kod velike većine gospodarstava - proizvodnja za pretežito vlastite potrebe, ograničeni kapaciteti, nespecijalizirana proizvodnja, državno zemljište još je izvan funkcije, izostanak udruživanja proizvođača;
- neodgovarajuća struktura proizvodnje, gdje su najzastupljenije nisko profitabilne proizvodnje;

- niski prinosi kod velike većine gospodarstava - nedostatno znanje i vještine, neodgovarajuća tehnologija proizvodnje, neadekvatni strojevi i oprema, nedostatno navodnjavanje;
- visoki troškovi proizvodnje - mali i fragmentirani posjed, neodgovarajuća tehnologija proizvodnje, neadekvatni strojevi i oprema, skupi inputi u proizvodnji (visoki fiksni i varijabilni troškovi), neracionalno korištenje sredstava za rad (strojevi i oprema);
- problematičan plasman proizvoda - male količine, nestandardizirana ponuda, slabo zastupljena izravna prodaja, neorganizirani otkupni kanali, dugački lanci prodaje, loša povezanost s prerađivačkom industrijom i turizmom, proizvodi koji nisu brendirani, raspršena i neorganizirana ponuda bez pregovaračke snage.

7. ZAKLJUČAK

Usporedbom poljoprivrednih strukturnih i ekonomskih pokazatelja Hrvatske i članica EU-a može se zaključiti o lošim rezultatima domaće poljoprivrede koji u konačnici stvaraju nekonkurentan proizvod ili nedostatak proizvoda. Stoga bi se poljoprivredna politika trebala baviti sljedećim pokazateljima ukoliko se želi održati sektor i bolje pozicionirati na europskoj sceni: neodgovarajuća struktura proizvodnje, niski prinosi kod većine gospodarstava, visoki troškovi proizvodnje i problematičan plasman proizvoda. Uspoređujući se s EU-om, hrvatska poljoprivreda ostvaruje vrlo skromne rezultate, kako u pogledu strukturnih i proizvodnih pokazatelja tako i u pogledu ekonomskih pokazatelja.

Sumiranjem svih zaključaka može se donijeti odluka o prihvaćanju sve tri ranije postavljene hipoteze. Sukladno proučenim izvorima i komparacijom, možemo konstatirati da poljoprivreda Republike Hrvatske znatno zaostaje za poljoprivredom zemalja Europske unije koje slove kao uzor, čime je potvrđena i prva hipoteza ovoga rada koja glasi: *Poljoprivredna proizvodnja u Republici Hrvatskoj zbog neodgovarajuće gospodarske situacije znatno zaostaje za drugim zemljama Europske unije (Njemačka, Poljska)*.

Područje sufinanciranja u poljoprivredi EU obuhvaćeno je brojnim regulativama koja se moraju izravno primijeniti iz europskog zakonodavstva, a njihova ispravna administrativna primjena je ključna za funkcioniranje Zajedničke poljoprivredne politike. Ulaskom u EU Hrvatskoj na raspolaganju stoje sredstva za sufinanciranje u poljoprivredi iz Zajedničke poljoprivredne politike čime je poljoprivrednicima omogućeno korištenje bespovratnih sredstava do određenog postotka. U financijskom paketu za Hrvatsku je u 2013. godini bilo predviđeno 373 milijuna eura godišnje za izravna plaćanja, 27,7 milijuna eura za ruralni razvoj, zatim 10,8 milijuna eura godišnje za financiranje vinarskog sektora te 9,6 milijuna eura godišnje za izravna plaćanja namijenjena razminiranom poljoprivrednom zemljištu. Od 2014. godine se očekuje, da će Hrvatska primati 100% omotnice za ruralni razvoj (sukladno ZPP za razdoblje 2014.-2020.) koja može iznositi nekoliko stotina milijuna eura. Ovim konstatacijama potvrđena je druga hipoteza koja glasi: *Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji donijelo je još veće mogućnosti subvencioniranja u poljoprivredi*.

Treća hipoteza koja se odnosi na to da je ulazak Hrvatske u Europsku uniju značajno utjecao na obiteljska poljoprivredna gospodarstva je potvrđena, jer smo uočili da ona bilježe rast ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju.

U konačnici može se zaključiti da hrvatska poljoprivreda, s obzirom na resurse (tlo, voda) i uglavnom povoljne klimatske uvjete može biti u puno boljem položaju. Neki od razloga loših rezultata su: nedosegnuta ekonomija obujma kod velike većine gospodarstava, neodgovarajuća struktura proizvodnje, gdje su najzastupljenije nisko profitabilne proizvodnje, niski prinosi kod velike većine gospodarstava, visoki troškovi proizvodnje te problematičan plasman proizvoda.

8. POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Izravna potpora poljoprivrednicima i kontrola prije isplate 2015.-2020. URL adresa: http://www.apprrr.hr/
2. Državni zavod za statistiku. URL adresa:http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/01-01-15_01_2015.htm
3. Europski parlament. URL adresa:http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html
4. Franić, Ramona; Žimbrek, Tito. Pretpostavke za uključivanje poljoprivrede u proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji. URL: http://www.ijf.hr/Eu/franic-zimbrek.pdf
5. Gelo, Ružica; Gelo, Tomislav. Hrvatska poljoprivreda u kontekstu pristupanje Hrvatske u Europsku Uniju, str. 22. URL adresa: http://web.efzg.hr/RePEc/Chapters/chapter07-01.pdf
6. Grahovac, Petar. Razvitak poljoprivrede u Hrvatskoj, vlastita naklada, Zagreb. 2000., str. 66
7. Grahovac, Petar. Ekonomika poljoprivrede. Zagreb, Golden marketing, 2005.
8. Jurišić, Žaklina. Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica. URL adresa:http://hrcak.srce.hr/upute/upute_autorima_Civitas_Crisiensis_Radovi_Zavoda_za_znanstvenoistrazivacki_i_umjetnicki_rad_Koprivnicko-krizevacke_zupanije_u_Krizevcima.pdf
9. Kisić, Ivica. Uvod u ekološku poljoprivredu, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2014., str. 7
10. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL adresa: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58195
11. Ministarstvo poljoprivrede. Strateški plan Ministarstva poljoprivrede 2012. – 2014. URL adresa: http://www.mps.hr/default.aspx?id=7574
12. Poljoprivredna proizvodnja u 2014. Statistička izvješća. URL adresa: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/SI-1533.pdf
13. Poljoprivredni portal Agroklub. URL adresa: http://www.agroklub.com/

14. Prijedlog Zakona o poljoprivredi, str. 8. URL adresa: www.sabor.hr/fgs.axd?id=14929
15. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
16. The EU explained: Agriculture. The EU's common agricultural policy (CAP): for our food, for our countryside, for our environment. URL adresa: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/agriculture_en.pdf
17. Zakon o poljoprivrednom zemljištu. URL adresa: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_04_39_718.html

9. SAŽETAK

U radu analizirano poljoprivredu Republike Hrvatske i njezinu ulogu u europskom kontekstu. Analiziramo značaj, zadaće i ciljeve poljoprivrede te međuodnos Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije i poljoprivredne politike Republike Hrvatske koja je prikazana kroz Program ruralnog razvoja 2014.-2020. Istraživački dio rada temelji se na komparaciji poljoprivrede Republike Hrvatske za zemljama Europske unije, prvenstveno Njemačkom i Poljskom koje slove kao uzor. Metodom komparacije i sinteze ranije postavljene hipoteze argumentirane su također u istraživačkom dijelu rada.

KLJUČNE RIJEČI: hrvatska poljoprivreda, poljoprivreda u Europskoj uniji, Zajednička poljoprivredna politika, Program ruralnog razvoja 2014-2020., Njemačka poljoprivreda, poljoprivreda Poljske

10.SUMMARY

In this paper we analyze Croatian agriculture and its role in European context. We analyze the meaning, mission and goals of agriculture and corelation between Common Agriculture Policy of European Union and Croatian agriculture policy which is displayed through Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014-2020. The research is based on comparison between Croatian agriculture and countries of European Union, mainly Germany and Poland, which are considered to be a role mode. The method of comparison and synthesis of the earlier based hypothesis are argumented also in the research part of the paper.

KEY WORDS: Croatian agriculture; agriculture of European Union, Common Agricultural Policy, Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014-2020, German agriculture, Poland agriculture

11.POPIS TABELA I GRAFIKONA

Tablica 1. Pokazatelji značenja poljoprivrede u Republike Hrvatske (1953.-2007.)

Tablica 2. Prikaz stanja stočarske proizvodnje u razdoblju od 2010.-2014.

Tablica 3. Prikaz važnijih usjeva u 2014. i 2015. godini

Tablica 4. Proizvodnja voća, maslina i maslinova ulja u periodu od 2010. – 2014. godine

Tablica 5. Popis prioriteta Programa ruralnog razvoja RH

Tablica 6. Pokazatelji Hrvatske i EU poljoprivrede

Grafikon 1. Poljoprivredna površina po kategorijama korištenja u 2013. godini (Republika Hrvatska)

Grafikon 2. Poljoprivredna površina po kategorijama korištenja u 2013. godini (Europska unija)

Grafikon 3. Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva u EU prema korištenom poljoprivrednom zemljištu u 2010. godini. (ha)

Grafikon 4. Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva u EU prema korištenom poljoprivrednom zemljištu u 2013. godini. (ha)

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera **Diplomski rad**
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Uloga poljoprivrede Republike Hrvatske u europskom kontekstu

Josipa Jukić

Sažetak:
U radu analizirano poljoprivredu Republike Hrvatske i njezinu ulogu u europskom kontekstu. Analiziramo značaj, zadaće i ciljeve poljoprivrede te međuodnos Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije i poljoprivredne politike Republike Hrvatske koja je prikazana kroz Program ruralnog razvoja 2014.-2020. Istraživački dio rada temelji se na komparaciji poljoprivrede Republike Hrvatske za zemljama Europske unije, prvenstveno Njemačkom i Poljskom koje slove kao uzor. Metodom komparacije i sinteze ranije postavljene hipoteze argumentirane su također u istraživačkom dijelu rada.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet, Osijek
Mentor: izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić

Broj stranica: 45
Broj slika: 0
Broj tablica: 6
Broj literaturnih navoda:17
Broj priloga: 4
Jezik izvornika: hrvatski
Ključne riječi:hrvatska poljoprivreda, poljoprivreda u Europskoj uniji, Zajednička poljoprivredna politika, Program ruralnog razvoja 2014-2020., Njemačka poljoprivreda, poljoprivreda Poljske

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:
1. doc.dr.sc. Igor Kralik, predsjednik
2. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. izv.prof. Ružica Lončarić, član
4. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, zamjenski član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilište u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek **Graduate thesis**
Faculty of Agriculture
University Graduate Studies, Plant production, course Agroeconomic

The role of Croatian agriculture in the European context

Josipa Jukić

Abstract:

In this paper we analyze Croatian agriculture and its role in European context. We analyze the meaning, mission and goals of agriculture and corelation between Common Agriculture Policy of European Union and Croatian agriculture policy which is displayed through Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014-2020. The research is based on comparison between Croatian agriculture and countries of European Union, mainly Germany and Poland, which are considered to be a role mode. The method of comparison and synthesis of the earlier based hypothesis are argumented also in the research part of the paper.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture of Osijek

Mentor: izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić

Number of pages: 45
Number of figures: 0
Number of tables: 6
Number of references: 17
Number of appendices: 4
Original in: Croatian
Key words: : Croatian agriculture; agriculture of European Union, Common Agricultural Policy, Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014-2020, German agriculture, Poland agriculture

Thesis defendedn on date:

Reviewers:
1. doc.dr.sc. Igor Kralik, president
2. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. izv.prof. Ružica Lončarić, member
4. prof.dr.sc. Krunoslav Zmaić, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Kralja Petra Svačića 1d